

Lilla Haataja

LASTEN TEMPERAMENTTIEN HUOMIOIMINEN STEINERPÄIVÄKODISSA

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Joulukuu 2022

TIIVISTELMÄ

Lilla Haataja: Lasten temperamenttien huomioiminen steinerpäiväkodissa
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma, varhaiskasvattajan opettaja
Joulukuu 2022

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten lasten temperamentit näyttäytyvät steinerpäiväkodissa steinerpedagogisten varhaiskasvattajien mukaan sekä miten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat huomioivat lasten yksilölliset temperamentit toimiessaan steinerpäiväkodissa. Lisäksi tämän tutkimuksen päämääränä oli saada selville, miten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kokevat lasten temperamenttien vaikuttavan omiin toimintatapoihinsa. Temperamentin nähdään olevan yksilön synnynnäinen ominaisuus, jonka kautta yksilö reagoi ja toimii eri tilanteissa. Temperamenttien tarkastelussa sovellettiin steinerkouluissa käytettyä temperamenttijaottelua, jota syvennettiin Cloningerin, Rothbartin ja Eysenckin temperamenttiteorioilla. Lasten temperamenttien tuntemus korostuu etenkin lasten ja kasvattajien välisten vuorovaikutussuhteiden muodostumisessa.

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastatteleamalla viittä steinerpedagogista varhaiskasvattajaa eri puolelta Suomea. Haastattelut toteutettiin pari- ja yksilöhaastatteluina loka-marraskuussa vuonna 2022. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Analyysin tuloksena oli 12 pääluokkaa, jotka liittyivät lasten temperamenttien ilmentymismuotoihin ja -tilanteisiin, lasten temperamenttien huomioimisen keinoihin sekä lasten temperamenttien vaikutukseen kasvattajien toimintatavoissa.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että steinerpedagogisten varhaiskasvattajien mukaan lasten temperamentit ilmentyvät lapsuuden ominaispiirteen, ulos- ja sisäänpäinsuuntautuneisuuden sekä kokonaisvaltaisen kehityksen kautta. Lisäksi arjen tilanteista konfliktien, leikin sekä siirtymätilanteiden koettiin tuovan lasten temperamentit erityisen selkeästi esiin. Lasten yksilöllisten temperamenttien huomioimiseksi steinerpedagogiset varhaiskasvattajat esittivät neljä keinoa, jotka olivat toiminnan suunnittelu yksilöllisesti, lasten tasavertainen huomioiminen, tilanteiden ennakointi sekä lapsihavaintojen jakaminen kollegoiden kanssa. Steinerpedagogisten varhaiskasvattajien toimintatapoihin lasten temperamenttien koettiin vaikuttavan siten, että omaa toimintaa mukautettiin lasten temperamenttien vaatimalla tavalla. Omien toimintatapojen kriittinen tarkastelu nähtiin myös tärkeänä lasten kanssa toimiessa. Ammatillisuuteen vedoten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kokivat osaavansa kohdata jokaisen lapsen temperamentista riippumatta yksilöllisesti. Tutkimus osoitti lasten temperamenttien tunnistamisen ja huomioimisen tärkeyden varhaiskasvatuksessa. Vaikka tutkimus toteutettiin steinerpäiväkodeissa, voi tuloksia soveltaa muuallakin varhaiskasvatuksessa pedagogiikasta riippumatta.

Avainsanat: Temperamentti, temperamenttintuntemus, temperamentin huomioiminen, yksilöllisyys, steinerpedagogiikka

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	NÄKÖKULMIA LASTEN TEMPERAMENTTIEN TARKASTELUUN	6
2.1	Temperamentin määrittely	6
2.2	Steinerkouluissa käytetty temperamenttijaottelu	8
2.3	Steinerpedagoginen temperamenttijaottelu suhteessa psykologian tutkimuksen luokitteluihin	9
2.4	Lasten temperamenttien vaikutus lasten ja kasvattajien väliseen vuorovaikutukseen ..	13
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
3.1	Tutkimuskysymykset	16
3.2	Tutkimusaineisto	16
3.3	Aineiston analyysi	17
4	TULOKSET	22
4.1	Lasten temperamenttien näyttäytyminen steinerpäiväkodissa steinerpedagogisten varhaiskasvattajien kuvaamana	22
4.2	Lasten yksilöllisyyden huomioiminen steinerpäiväkodissa	25
4.3	Steinerpedagogisten varhaiskasvattajien kokemuksia lasten temperamenttien vaikutuksesta kasvattajien toimintatapoihin	28
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
6	POHDINTA	33
	LÄHTEET	35

TAULUKOT

TAULUKKO 1.	ESIMERKKI AINEISTON PELKISTÄMISESTÄ	19
TAULUKKO 2.	ESIMERKKI PELKISTETTYJEN ILMAISUJEN RYHMITTELYSTÄ ALALUOKAKSI	19
TAULUKKO 3.	ESIMERKKI ALALUOKKIEN YHDISTÄMISESTÄ PÄÄLUOKAKSI	20

KUVIOT

KUVIO 1.	STEINERPEDAGOGINEN TEMPERAMENTTIJAOTTELU SUHTEESSA CLONINGERIN, ROTHBARTIN JA EYSENCKIN TEORIOIHIN	13
KUVIO 2.	TEMPERAMENTIN ILMENTYMÄT STEINERPEDAGOGISTEN VARHAISKASVATTAJIEN KUVAAMANA	22
KUVIO 3.	ARJEN TILANTEET, JOISSA LASTEN TEMPERAMENTIT KOROSTUVAT	24
KUVIO 4.	LASTEN YKSILÖLLISEN HUOMIOIMISEN KEINOJA STEINERPÄIVÄKODISSA	26

1 JOHDANTO

Steinerpäiväkodit ovat olleet pitkään vaihtoehtona tavallisille päiväkodeille, mutta steinerpedagoginen varhaiskasvatus on edelleen melko vieras aihe tieteellisen tutkimuksen kentällä. Tämän tutkimuksen aiheena on lasten temperamentit ja niiden huomioiminen steinerpäiväkodeissa steinerpedagogisten varhaiskasvattajien toimesta. Varsinainen temperamenttikasvatus alkaa vasta steinerkoulussa, mutta se ei sulje pois mahdollisuutta lasten temperamenttien huomioimiseen jo varhaiskasvatuksessa. Yhtenä tarkoituksena tässä tutkimuksessa onkin tuoda esiin temperamenttien merkitys alle kouluikäisten lasten kasvatuksessa. Alijoen ja kollegoiden (2016) mukaan lasten yksilöllisten temperamenttien kunnioitus, vahvuuksien tunnistaminen sekä tarvittavan tuen saaminen ovat korkeatasoisen varhaiskasvatuksen merkkejä.

Temperamentti on ihmisen synnynnäinen, melko pysyvä käyttäytymistyyli sekä tapa toimia, joka ilmentää eroja yksilöiden välillä muun muassa tunneilmaisun, tarkkaavaisuuden ja aktiivisuuden suhteen (Keltikangas-Järvinen, 2015). Temperamentti kuvastaa siis yksilön tapaa reagoida erilaisiin sisäisiin ja ympäristön ärsykkeisiin sekä ilmentää eroja yksilöiden itsesäätelyssä (Clem ym., 2021). Temperamentti kehittyy jo varhaislapsuudessa ja Rothbartin (2007) mukaan yksilön temperamenttiominaisuudet voidaan tunnistaa jopa vastasyntyneellä. Temperamenttia pidetäänkin biologisena perustana ympäristön erilaisten tekijöiden vaikutuksesta myöhemmin syntyvälle persoonallisuudelle (Keltikangas-Järvinen, 2015).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) korostetaan pedagogisen toiminnan perustana olevan jokaisen lapsen yksilöllinen huomioiminen, minkä yhtenä tärkeänä osa-alueena voidaan pitää temperamenttituntemusta. Keltikangas-Järvisen (2012) mukaan virallisissa juhlapuheissa korostettu lasten yksilöllisyyden huomioiminen toteutuu kuitenkin ryhmätoiminnassa harvoin käytännössä, sillä ryhmässä toimiessa lapsilta odotetaan usein samanlaisuutta. Harkoma ja kollegat (2021) korostavat, että

varhaiskasvatuksessa tulisi kyetä tunnistamaan erilaisia temperamentteja ja mukauttamaan pedagogisia käytäntöjä ja vuorovaikutusta niiden mukaan. Näin ollen tämä tutkimus ei hyödytä pelkästään steinerpäiväkodeissa työskenteleviä varhaiskasvattajia, vaan saatuja tuloksia voidaan hyödyntää kaikissa varhaiskasvatusta toteuttavissa instituutioissa pedagogisesta suuntauksesta riippumatta.

Temperamenttien huomioimista voidaan pitää myös osana laajempaa lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimista, sillä temperamentti on osaltaan vaikuttamassa muun muassa itsesäätelytaitoihin, kuten lasten tunteiden säätelyyn (Hautakangas ym., 2021). Kielenkehityksen kannalta kasvattajan vuorovaikutustavan mukauttaminen lasten temperamenttien mukaan voi tarjota lapsille sopivan ympäristön kehittää kielellisiä taitoja (Rudasill & Acar, 2019). Myös lasten sosiaaliset taidot nousevat esiin temperamentin huomioimisessa. Neitolan (2018) mukaan sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta sellainen vanhemmuuden tyyli on eduksi, joka huomioi lapsen temperamentin. Tästä päätellen myös varhaiskasvatuksessa temperamenttien huomioimisessa kannattaa pitää mielessä sen vaikutus lasten sosiaalisiin taitoihin.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on saada selville, miten lasten temperamentit näyttäytyvät päiväkodissa steinerpedagogisten varhaiskasvattajien mukaan sekä miten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat ottavat lasten yksilölliset temperamentit huomioon toimiessaan päiväkodissa. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, vaikuttavatko lasten erilaiset temperamentit steinerpedagogisten varhaiskasvattajien tapaan toimia arjen tilanteissa heidän omien kokemustensa mukaan. Teoreettisessa viitekehyksessä temperamentteja lähestytään steinerkouluissa käytetyn temperamenttijaottelun kautta, jota yhdistetään psykologian tutkimuksessa paljon käytettyihin Cloningerin, Rothbartin ja Eysenckin teorioihin.

2 NÄKÖKULMIA LASTEN TEMPERAMENTTIEN TARKASTELUUN

Tässä teoriaosassa avataan tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja teorioita peilaten niitä lähdekirjallisuuteen sekä aikaisempiin tutkimuksiin. Ensin määritellään temperamenttia yleisesti ja tarkastellaan sen merkitystä persoonallisuuden kannalta sekä ympäristön yhteensopivuuden näkökulmasta. Luvussa avataan myös lyhyesti ja pääpiirteittäin temperamenttitutkimuksen muotoutumista historian saatossa tähän päivään. Seuraavaksi syvennyttään temperamenteihin steinerkouluissa käytetyn jaottelun kautta, jonka jälkeen sitä tarkastellaan suhteessa psykologian tutkimuksen teorioihin ja luokitteluihin. Lopuksi käsitellään lasten temperamenttien vaikutusta lasten ja kasvattajien väliseen vuorovaikutukseen aikaisempien tutkimusten kautta avaten samalla hyvän vuorovaikutussuhteen tärkeyttä lasten kehitykselle.

2.1 Temperamentin määrittelyä

Temperamentti on ihmisen yksilöllinen, suhteellisen muuttumaton ominaisuus, joka näkyy yksilön tavassa toimia ja reagoida erilaisiin asioihin (Keltikangas-Järvinen, 2015). Kuitenkin, vaikka temperamenttia luonnehditaan pysyväksi ominaisuudeksi, näyttäytyy se Josefssonin ja kollegoiden (2013) mukaan eri tavoin elämän eri vaiheissa. Tämän voidaan ajatella johtuvan yksilöiden kehityksestä, sillä pienten lasten taidot säädellä omaa käyttäytymistään ja reagoimistaan ovat vajavaisemmat kuin isommilla lapsilla tai aikuisilla.

Lasten temperamenttien huomioiminen on merkityksellistä myös persoonallisuuden muovautumisen näkökulmasta. Persoonallisuus muotoutuu sen perustana olevan temperamentin lisäksi yksilön kokemusten sekä yksilön ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen kautta (Rothbart, 2007). Selvennyksenä

temperamentin ja persoonallisuuden eroon Keltikangas-Järvinen (2015) havainnollistaa, että persoonallisuuden ominaispiirteisiin kuuluvat muun muassa arvot, asenteet, tarpeet, tavoitteet ja minäkuva, jotka eivät ole osa ihmisen yksilöllistä temperamenttia. Alijoen ja muiden (2016) mukaan temperamenttipiirteiden vahvistaminen tai tukahduttaminen ympäristön toimesta vaikuttaa persoonallisuuden kehitykseen.

Thomas ja Chess (1977) ovat tarkastelleet lapsen temperamentin ja ympäristön yhteensopivuutta englanninkielisen käsitteen 'goodness of fit' kautta. Vastaavasti silloin, kun lapsen temperamentti ei vastaa ympäristön odotuksiin, he ovat käyttäneet termiä 'poorness of fit'. De Shipper kollegoineen (2004) tuovat esiin, että yhteensopimattomuus lapsen temperamentin ja ympäristön välillä voi johtaa siihen, että lapsen sopeutuminen ympäristöön on heikkoa. Näin ollen varhaiskasvatuksen näkökulmasta tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, mitä lapsilta vaaditaan ja odotetaan, sekä tiedostaa, että joillakin lapsilla sopeutuminen näihin odotuksiin voi olla haastavampaa kuin toisilla, perustuen temperamenttieroihin.

Vuosien saatossa on kehitelty monia eri teorioita ja luokitteluja temperamenttien suhteen. Keltikangas-Järvisen (2015) mukaan ensimmäiset temperamenttikuvaukset ovat peräisin jo antiikin ajoilta, jolloin neljä eri ihmistyyppiä; flegmaattinen, melankolinen, sangviininen ja koleerinen määriteltiin pääasiassa ihmisen kehon nesteiden perusteella. Jo tämä aikoja sitten kehitetty temperamenttijaottelu havainnollisti yksilöiden synnynnäisiä eroavaisuuksia persoonallisuuden kehittymisen perustana, vaikkakin sittemmin teoriat ovat muovautuneet paljon uusien tutkimusten saatossa (Keltikangas-Järvinen, 2015).

Antiikin ajoista tähän päivään tultaessa on temperamenttitutkimus ehtinyt käydä läpi monenlaisia vaiheita. Ihmisten yksilöllisten erojen biologinen pohja unohdettiin Keltikangas-Järvisen (2015) mukaan kauaksi aikaa antiikin aikojen temperamenttijaottelun jälkeen, ja tietynlaiset lapsuuskäsitykset ja psykologisten teorioiden muutokset vaikuttivat myös siihen, millaista jalansijaa temperamenttitutkimus sai tutkimuskentällä. Varsinaisesti nykyisten psykologisen tutkimuksen määritelmien mukainen temperamentti ja sen teoreettiset kuvaukset ovat yleistyneet vasta 1980-luvun loppupuolella (Keltikangas-Järvinen, 2015), joten voidaan puhua hyvinkin tuoreesta ilmiöstä nykyajan temperamenttiteorioiden saralla.

2.2 *Steinerkouluissa käytetty temperamenttijaottelu*

Tässä tutkimuksessa temperamentteja lähestytään steinerkouluissa käytetyn temperamenttijaottelun kautta. Jaottelun neljä temperamenttityyppiä ovat Paalasmaan (2019) mukaan termistöltään antiikin ajoilta tutut flegmaattinen, melankolinen, sangviininen ja koleerinen. Hänen mukaansa temperamenttityyppejä kuvataan nykyään yhä useammin värien kautta, sillä antiikin aikojen termit herättävät monissa negatiivisia mielleyhtymiä. Näin ollen flegmaattista temperamenttityyppiä voidaan kuvata myös vihreäksi, melankolista siniseksi, sangviinista keltaiseksi ja koleerista punaiseksi (Paalasmaa, 2019).

Dunderfelt (2012) on kuvannut temperamenttityypeille ominaisia piirteitä edellä mainittujen värien mukaan. Hänen mukaansa vihreälle (flegmaattinen) temperamenttityypille on ominaista ystävällisyys, kärsivällisyys ja rauhallisuus. Sinistä (melankolinen) taas kuvastaa hänen mukaansa suunnitelmallisuus, perusteellisuus ja harkitsevuus. Keltaiseen (sangviininen) yhdistettyjä piirteitä ovat avoimuus, innostuneisuus ja luovuus, kun taas punaista (koleerinen) voidaan kuvata energiseksi, suoraviivaiseksi ja voimakastahtoiseksi (Dunderfelt, 2012). Jatkossa temperamenttityypeistä puhuttaessa käytetään selkeyden vuoksi ainoastaan niiden alkuperäisiä termejä.

Pelkästään näiden edellä lueteltujen piirteiden avulla voi olla vaikea hahmottaa kunkin temperamentin ominaisuuksia. Virkkusen (2019) esimerkit temperamentiltaan erilaisten lasten saapumisesta luokkaan konkretisoi joltain osin näitä piirteitä osaksi oikeaa elämää. Hänen mukaansa koleerikon saapumisen kuulee ja näkee kaukaa oven lennähtäessä auki voimalla, toisin kuin melankolikon, joka tarkistaa saapuessaan turvallisimman reitin omalle paikalleen. Sangviinikko saapuu riemuissaan selittämään ulkoilun aikana kokemiaan asioita, kun taas flegmaatikko suuntaa suorinta tietä oman paikkansa suojaan. Edeltävät esimerkit ovat tietenkin kärjistyksiä temperamenteista, joiden mukaan steinerkouluissa lapsia huomioidaan, mutta ne kuvaavat hyvin temperamenttien ominaislaatuja.

Temperamenttijaottelun tarkoituksena ei ole lokeroida ja määritellä lapsia karkeasti neljään kategoriaan, vaan Paalasmaan (2019) mukaan kasvattajan tulisi antaa tilaa muodostamilleen käsityksille lapsista ja heidän temperamenteistaan. Yksilöillä voikin esiintyä samaan aikaan kaikkia neljää

temperamenttityyppejä, mutta useimmiten niistä jokin korostuu lapsilla muita piirteitä enemmän (Dunderfelt, 2012). Joskus lapsen hallitsevan temperamentin tunnistaa helposti sen ilmeisyyden vuoksi, mutta toisinaan myös jokin rinnakkaistemperamentti voi olla niin näkyvä, että on vaikeaa määritellä lasta vain yhden temperamentin mukaan (Virkkunen, 2019). Toisaalta lapsen määrittäminen ei olekaan temperamentin huomioimisessa päätavoitteena. Virkkunen (2019) toteaa, että kaikista lapsista ei voida selkeästi sanoa, mitä temperamenttia he edustavat.

Paalasmaan (2019) mukaan temperamenttituntemuksen ja sen mukaisen kasvatuksen ideana on kiinnittää huomio kunkin lapsen temperamenttiin myönteisessä valossa hyödyntäen sen edellytyksiä. Hänen mukaansa lapset pyritään kohtaamaan omalle temperamentilleen tyypillisellä tavalla. Temperamenttien huomioiminen ja toiminnan mukauttaminen sen mukaisesti tarjoaa lapsille kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta omina itsenään (Dahlström & Teräsvirta, 2014). Varsinaista temperamenttikasvatusta ei kuitenkaan toteuteta vielä steinerpäiväkodeissa, vaan se on lähinnä steinerkoulujen opettajien käyttämä työkalu. Yhtenä syynä tähän lienee se, että varhaiskasvatusikäisiä lapsia pidetään perusolemukseltaan ja temperamentiltaan sangviinisina (Virkkunen, 2019).

Steinerkouluissa käytetty temperamenttijaottelu poikkeaa suuresti nykyään pinnalla olevista psykologisen tutkimuksen temperamenttiteorioista. Seuraavaksi tarkastellaan kuitenkin näiden erilaisista lähtökohdista peräisin olevien luokittelujen suhdetta toisiinsa. Steinerkouluissa käytettyä temperamenttijaottelua peilataan Cloningerin, Rothbartin ja Eysenckin teorioihin. Tästä eteenpäin steinerkouluissa käytetystä temperamenttijaottelusta käytetään termiä steinerpedagoginen temperamenttijaottelu.

2.3 Steinerpedagoginen temperamenttijaottelu suhteessa psykologian tutkimuksen luokitteluihin

Ensisilmäyksellä on vaikea löytää yhtäläisyyksiä steinerpedagogisen temperamenttijaottelun ja psykologisen tutkimuksen temperamenttiteorioiden välillä. Erilaisissa psykologisissa teorioissa myös piirteet, joiden mukaan temperamenttia määritellään, vaihtelevat jopa 1–20 piirteen välillä (Keltikangas-

Järvinen, 2022). Steinerpedagogisen nelijakoisen temperamenttijaottelun kanssa yhtäläisyyksiä löytyy piirteiden määrän suhteen Cloningerin teorian kanssa. Kyseinen teoria luetaan Keltikangas-Järvisen (2022) mukaan aikuisia käsitteleväksi teoriaksi, joka onkin tämän hetken käytetyimpiä teorioita psykiatrisessa tutkimuksessa. Sen neljä piirrettä ovat jännityshakuisuus, palkintoriippuvuus, riskien välttäminen sekä sinnikkyys (Keltikangas-Järvinen, 2022).

Jännityshakuisuuteen liittyy Keltikangas-Järvisen (2022) mukaan nimensä mukaisesti halua kokea toistuvasti jotain uutta, rutiineihin turhautumista ja impulsiivisuutta. Jännityshakuiset myös tylsistyvät helposti, ovat taipuvaisia lipsumaan lupauksistaan sekä tekevät päätöksensä usein vaistonvaraisesti. Sangviininen temperamenttityyppi kuvastaa paljolti jännityshakuisen temperamentin piirteitä. Paalasmaa (2019) kuvailee sangviinista temperamenttia muun muassa innostujaksi, avoimeksi ja eläväiseksi, mitkä voidaan nähdä liittyvän myös jännityshakuisuuteen. Dunderfelt (2012) taas liittää sangviiniseen temperamenttityyppiin ilmaisun seikkailija, sekä määrittelee sen heikkoudeksi epärealistisuuden, jonka voidaan ajatella ilmentävän Keltikangas-Järvisen (2022) kuvaamaa jännityshakuisuuteen liittyvää lupauksen pitämättömyyttä. Palkintoriippuvuus taas kuvastaa Cloningerin teoriassa sosiaalisuutta, sillä sosiaaliset ihmiset janoavat muiden ihmisten seuraa ja hyväksyntää (Keltikangas-Järvinen, 2022). Myös sosiaalisuuteen liitetyjä ominaisuuksia löytyy ennen kaikkea sangviiniselta temperamenttityypiltä. Paalasmaa (2019) kuvaa niitä sanoin seurallinen ja puhelias.

Cloningerin teorian mukaisen riskien välttämisen ominaisuuksia ovat tulevaisuuden ja ennalta arvaamattomien tapahtumien sekä sosiaalisten tilanteiden pelko, pessimismi ja taipumus stressaantua ja uupua helposti (Keltikangas-Järvinen, 2022). Temperamenttipiirteenä riskien välttäminen vastaa hyvin paljon melankolista temperamenttityyppiä pohdiskelevine ja harkitsevine ominaisuuksineen (Paalasmaa, 2019). Dunderfeltin (2012) mukaan yhdeksi melankolisen temperamenttityypin heikkoudeksi voidaan lukea herkästi ahdistuminen.

Sinnikkyys taas edustaa Cloningerin teoriassa osuvasti sitä, kuinka pitkään ihminen pyrkii haluamiaan asioita kohti, vaikka olisikin turhautunut (Keltikangas-Järvinen, 2022). Näihin ominaisuuksiin löytyy yhtäläisyyksiä koleerisen

temperamenttityypin kanssa, jota Paalasmaa (2019) kuvailee voimakastahtoiseksi toimijaksi ja tekijäksi. Myös Dunderfeltin (2012) kuvaama piirre, taistelija, liittyy vahvasti sinnikkyuden käsitteeseen. Toisaalta koleerisen heikkoutena voi hänen mukaansa olla myös kärsimättömyys, mikä ei varsinaisesti kuvasta sinnikkyyttä.

Ainoastaan flegmaattisen temperamenttityypin kohdalla ei voida suoraan nähdä yhtäläisyyksiä Cloningerin teorian mukaisiin temperamenttipiirteisiin. Luovasti ajateltuna Paalasmaan (2019) kuvailemat rakentajan ja ystävällisyyden ominaisuudet voitaisiin ajatella liittyvän Keltikangas-Järvisen (2022) kuvaamaan Cloningerin teorian mukaiseen sosiaalisuuteen, eli palkintoriippuvuuteen. Kuitenkaan muilta ominaisuuksiltaan yhtäläisyyksiä flegmaattisen temperamenttityypin ja Cloningerin teorian kanssa ei löydy.

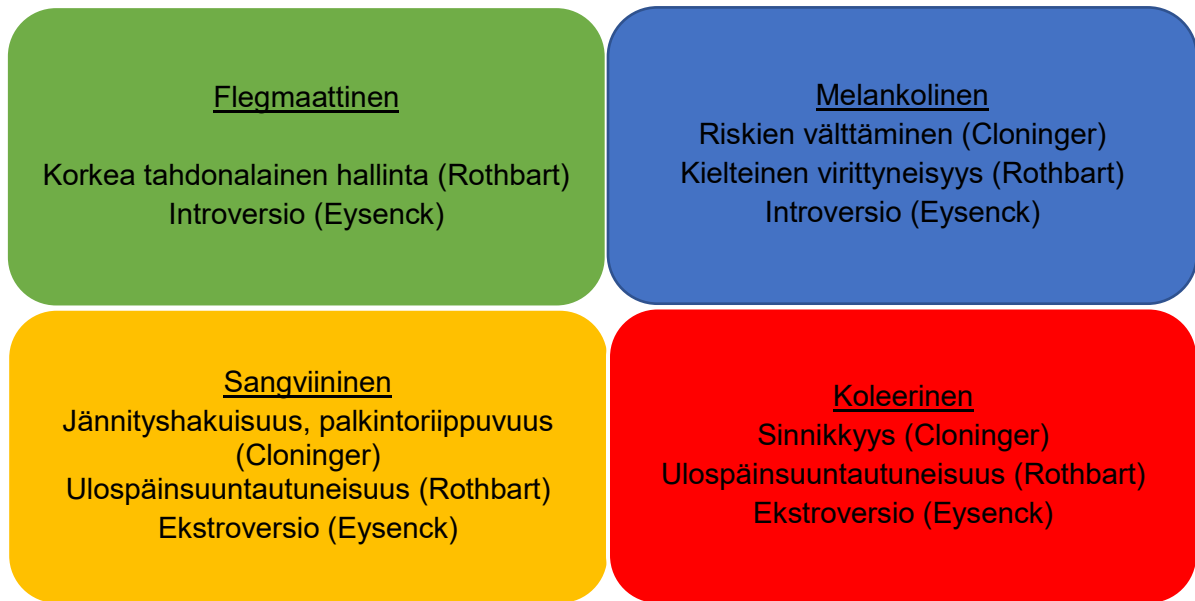
Jos Cloningerin teoria on käytetyimpiä aikuisia käsittelevien teorioiden joukossa, niin Rothbartin temperamenttimalli nousee hyvin useasti esiin lasten temperamentteja käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Clem ym., 2021; Harkoma ym., 2021; Alijoki ym., 2016). Clem kollegoineen (2021) avaavat Rothbartin temperamenttimallia kolmen laajan temperamenttiulottuvuuden kautta, jotka ovat tahdonalainen hallinta (effortful control), kielteinen virittyneisyys (negative affect) sekä ulospäinsuuntautuneisuus (surgency/ekstraversion). Englanninkielisistä käsitteistä edellä mainittuja suomennoksia on käyttänyt tutkimuksessaan muun muassa Alijoki kollegoineen (2016).

Tahdonalainen hallinta viittaa Rothbartin (2007) mukaan lasten itsesäätelyprosesseihin, joiden avulla lapset osaavat valita oikean toimintatavan konfliktitilanteessa. Toisin sanoen se tarkoittaa käyttäytymisen ja tunteiden hallintaa, johon kuuluu olennaisena osana tarkkaavaisuuden, estyneisyyden ja aktiivisuuden kontrollointi (Clem ym., 2021). Alijoki kollegoineen (2016) lisäävät edellisiin vielä impulssien ehkäisemisen, aistiherkkyyden sekä mielihyvän kokemisen kynnyksen. Lapsilla, joilla on korkea tahdonalainen hallinta, on siis hyvät itsesäätelytaidot ja vastaavasti lapsilla, joilla on matala tahdonalainen hallinta, on puutteita itsesäätelytaidoissa. Kun katsotaan tahdonalaista hallintaa suhteessa steinerpedagogiseen temperamenttijaotteluun, voidaan ajatella, että flegmaattisella temperamenttityypillä on korkea tahdonalainen hallinta. Siihen viittaa Dunderfeltin (2012) kuvaileman flegmaattisen tyyppin rauhallisuus, hillitty tunteiden ilmaisu sekä tarkkaavaisuuden pitäminen aloitetussa asiassa.

Kielteinen virittyneisyys taas kuvaa Clemin ja kollegoiden (2021) mukaan eroja siinä, kuinka taipuvaisia yksilöt ovat ahdistukseen ja negatiivisille tunteille. Lisäksi he tuovat esiin yksilöiden erot palautumisnopeudessa. Kielteisesti virittyneet lapset ovat taipuvaisempia pelokkuuteen, turhautumiseen, surullisuuteen ja tyytymättömyyteen (Alijoki ym., 2016). Rothbartin ja Putnamin (2002) mukaan kielteisesti virittyneet lapset voivat kokea herkemmin myös epämukavuutta ja ujoutta sekä heidän on vaikea asettua aloilleen (Harkoma ym., 2021). Verratessa kielteistä virittyneisyyttä steinerpedagogiseen temperamenttijaotteluun, nousee yhteys melankoliseen temperamenttityyppiin vahvasti esiin. Dunderfeltin (2012) mukaan melankolikolla on taipumusta pessimismiin, negatiivisuuteen, ujouteen ja ahdistuneisuuteen.

Ulospäinsuuntautuneisuus sen sijaan kuvastaa myönteisesti suuntautuneita, aktiivisia ja impulsiivisia lapsia, jotka eivät ole merkittävästi ujoja tai vetäytyviä (Dollar & Stifter, 2012). Clem kollegoineen (2021) avaa ulospäinsuuntautuneisuuden liittyvän eroihin lähestymiskäyttäytymisessä. Lisäksi siihen liittyy emotionaalisesti myönteinen suuntautuminen ja vahvojen elämysten etsiminen (Alijoki ym., 2016). Steinerpedagogisesta temperamenttijaottelusta tämän kuvauksen kanssa kahdella on yhtäläisyyksiä. Koleeriselle ja sangviiniselle temperamenttityypille on ominaista ulospäinsuuntautuneisuus ja sosiaalisuus (Dunderfelt, 2012).

Temperamentteja voidaan tarkastella myös yhden piirteen kautta, kuten jo 1940-luvulla alkunsa saaneessa Eysenckin teoriassa. Siinä temperamenttia tarkastellaan jatkumona, jonka toisessa päässä on ekstroversio ja toisessa päässä introversio. Ekstroversioon kuuluu sosiaalisuuden, eloisuuden, aktiivisuuden, jämäkkyuden ja elämystaluisuuden ominaisuuksia, kun taas introversio näyttäytyy näiden ominaisuuksien vajavuutena (Keltikangas-Järvinen, 2022). Myös flegmaattinen, melankolinen, sangviininen ja koleerinen voidaan hahmottaa tällä yhden piirteen jatkumolla. Dunderfeltin (2012) mukaan sangviininen ja koleerinen temperamenttityyppi sijoittuvat ekstroversion päähän, kun taas flegmaattinen ja melankolinen temperamenttityyppi ilmentävät introversion puolta. Alla olevassa Kuviossa 1 on havainnollistettu näiden edellä mainittujen eri jaotteluiden suhdetta toisiinsa.

KUVIO 1. Steinerpedagoginen temperamenttijaottelu suhteessa Cloningerin, Rothbartin ja Eysenckin teorioihin

2.4 Lasten temperamenttien vaikutus lasten ja kasvattajien väliseen vuorovaikutukseen

Lasten ja kasvattajien välinen vuorovaikutus on yksi varhaiskasvatuksen merkittävimmistä elementeistä. Kasvattajien on tärkeää hahmottaa vuorovaikutuksen eri tasoja ja kyetä liikkumaan niiden välillä mukauttaen omaa toimintaansa ja vuorovaikutustapaansa sen mukaan, tapahtuuko vuorovaikutus kahden kesken lapsen kanssa vai isomman ryhmän kesken (Ahola, 2015). Vuorovaikutukseen ja sen laatuun panostettaessa tulisi tiedostaa sen laajempikin vaikutus. Kasvattajien ja lasten välinen suhde nähdään erittäin merkittävänä lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin sekä erityisesti lasten sosiaalisemotionaalisen kehityksen ja akateemisen kehityksen kannalta (Ahola, 2015). Turvallista suhdetta lasten ja kasvattajien välillä pidetään pohjana myös muun muassa lasten autonomian eli itsenäisyyden tukemiselle (Rautamies ym., 2018).

Rudasill ja Rimm-Kaufman (2009) esittävät, että kasvattajien tulisi ymmärtää onnistuneen kasvattaja-lapsisuhteen taustalla olevia toimintoja, kuten temperamentin vaikutusta vuorovaikutussuhteeseen, jotta kasvattajat pystyisivät paremmin edistämään laadukkaiden suhteiden syntymistä lasten kanssa. Heidän mukaansa onkin tärkeää tiedostaa, että kasvattajien käsitykset lapsista kaikkine

ominaisuuksineen, kuten temperamenttipiirteineen, vaikuttavat aina lasten ja kasvattajien välisten vuorovaikutussuhteiden muovautumiseen. Keltikangas-Järvinen (2012) esittää, että erilaisilla temperamenteilla varustetut lapset herättävät kasvattajissa monenlaisia tunteita ja reaktioita, ja toisten lasten tarpeisiin on helpompi vastata kuin toisten. Hänen mukaansa lasten tarpeiden ymmärtäminen kuitenkin auttaa kasvattajia tukemaan lapsia paremmin eri asioissa, jolloin syntyy vähemmän ristiriitatilanteita. Myös Harkoman ja kollegoiden (2021) mukaan laadukas vuorovaikutus edellyttää lasten temperamenttien huomioimista olennaisena osana vuorovaikutusta, etenkin ryhmässä toimiessa. Vaikka kasvattajat eivät voi vaikuttaa lasten ominaisuuksiin, he ovat vastuussa omista reaktioistaan lasten kanssa toimiessaan (Brock & Curby, 2014). Tästä näkökulmasta voidaankin ajatella, että lasten temperamenttien huomioimiseen liittyy olennaisesti juuri kasvattajien oman toiminnan reflektointi ja mukauttaminen.

Kallialan (2008) mukaan huolimatta siitä, ettei yksilöiden temperamenttiominaisuuksia voida luokitella varsinaisesti hyväksi tai huonoiksi, saattavat kasvattajat pitää arvossa tietynlaisia ominaisuuksia ylitse muiden. Näin ollen hänen mukaansa lapsiryhmässä myönteistä huomiota osakseen saattavat saada herkemmin rohkeat ja itseään hyvin ilmaisevat lapset, kun taas ujut ja etäämmältä seuraavat lapset saattavat jäädä vähemmälle huomiolle. Onkin todettu, että ujut ja pidättyväisemmät lapset saavat ulospäinsuuntautuneita lapsia harvemmin osansa kasvattajan aloittamasta vuorovaikutuksesta (Rudasill & Rimm-Kaufman, 2009). Tähän huomioinnin epätasaiseen jakautumiseen syynä voi olla Kallialan (2008) mukaan se, etteivät kasvattajat havaitse hiljaisempien lasten pyrkimyksiä ottaa kontaktia.

Frohn (2021) on tutkinut kollegoidensa kanssa 1. luokan opettajien sensitiivisyyden vaikutusta lasten temperamentin ja sosiaalisen kehityksen väliseen suhteeseen ja todennut, että opettajien sensitiivisyydestä voi olla hyötyä erityisesti lapsille, joilla on temperamenttinsa puolesta taipumusta heikkoon sosiaaliseen sopeutumiseen. Toisaalta lasten sensitiivisen kohtaamisen tulisi olla keskiössä temperamenttiin katsomatta puhuttaessa lasten ja kasvattajien välisestä vuorovaikutuksesta. Rautamies kollegoineen (2018) kuvailevat sensitiivisen vuorovaikutussuhteen olevan yksi merkittävä elementti lasten hyvän kasvu ympäristön osalta. Voidaan kuitenkin ajatella, että sensitiivisyys

vuorovaikutuksessa korostuu erityisesti sellaisten lasten kohdalla, joilla on haasteita sopeutua sosiaalisiin suhteisiin ja -ympäristöihin.

Alijoki ja kollegat (2016) korostavat, että lapsia, joilla on taipumusta estyneisyyteen, arkuuteen ja ujouteen tulee lähestyä rohkaisten ja hellästi aktivoiden vuorovaikutukseen. Sen sijaan heidän mukaansa aktiivisemmille lapsille tulee tarjota tarpeen vaatiessa tukea rauhoittumiseen. Tässä korostuu lasten temperamenttien tunteminen ja kasvattajien vuorovaikutuksen suuntaaminen lasten tarvitsemalla tavalla. Tähän olisikin syytä kiinnittää huomiota, erityisesti tiedettäessä, että ujoilla lapsilla on todettu olevan vähemmän läheisiä suhteita kasvattajiin (Rudasill & Rimm-Kaufman, 2009). Lasten ujouden ei tulisi antaa vaikuttaa kasvattajien ja lasten välisten vuorovaikutussuhteiden muodostumiseen, vaan kasvattajien tulisi olla tietoisia tavoista, joilla he kohtaavat temperamentiltaan erilaisia lapsia.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksessa selvitetään, kuinka lasten temperamentit näyttäytyvät päiväkodissa steinerpedagogisten varhaiskasvattajien mukaan sekä miten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat huomioivat lasten temperamentit toiminnassaan. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on saada selville, miten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kokevat lasten erilaisten temperamenttien vaikuttavan heidän tapaansa toimia arjen tilanteissa. Tutkimustehtävä rajattiin koskemaan steinerpäiväkoteja, sillä steinerpedagogiikassa yhtenä tärkeänä arvona on lasten yksilöllisyyden huomioiminen. Tämän vuoksi temperamentin osalta aineistossa painottuu steinerpedagoginen temperamenttijaottelu.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen kolme tutkimuskysymystä ovat:

1. Miten lasten temperamentit näyttäytyvät steinerpäiväkodissa steinerpedagogisten varhaiskasvattajien mukaan?
2. Miten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat huomioivat lasten yksilölliset temperamentit steinerpäiväkodissa?
3. Miten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kokevat lasten temperamenttien vaikuttavan heidän tapaansa toimia arjen tilanteissa?

3.2 Tutkimusaineisto

Tutkimukseen osallistui viisi varhaiskasvattajaa eri puolelta Suomea. Haastateltavista kolme oli koulutukseltaan Snellman-korkeakoulun käyneitä steinerpedagogisia varhaiskasvattajia. Yhdellä haastateltavista oli muualla kuin suomessa käyty steinerpedagogin tutkinto sekä yhdellä haastateltavista oli kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, jonka lisäksi käytynä työn ohella kahden

vuoden perehtyneisyys steinerpedagogiikkaan. Lisäksi kaksi haastateltavaa olivat aikaisemmalta koulutukseltaan steinerkoulun luokanopettajia, mikä toi haastatteluihin tärkeän näkökulman, sillä varsinaista temperamenttikasvatusta toteutetaan nimenomaan steinerkoulun puolella. Haastateltavien työkokemus vaihteli 3–28 vuoden välillä. Suurin osa oli työskennellyt steinerpäiväkodissa yli 12 vuotta.

Tutkimusluvut hankittiin kunkin haastateltavan päiväkodin johtajalta sähköpostitse, sillä kaikki haastateltavat työskentelivät yksityisissä päiväkodeissa. Kolme haastateltavista olivat myös päiväkodin johtajia, joten heidän tapauksessaan he myönsivät itse tutkimusluvan. Luvan saamisen jälkeen haastateltaville lähetettiin tietosuojailmoitus sekä haastattelurunko etukäteen tutustuttavaksi. Tietosuojailmoituksesta ilmeni haastateltavien oikeus peräännyä tutkimuksesta niin halutessaan.

Aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua. Etukäteen määritetyt teemat toimivat haastatteluiden pohjana, ja kysymyksiä sekä vastauksia tarkennettiin tarvittaessa haastatteluiden aikana (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Haastattelut toteutettiin etäyhteyksin Zoom-palvelussa lokamarraskuun aikana. Alun perin tarkoituksena oli toteuttaa haastattelut ryhmähaastatteluna, jotta haastateltavien välillä olisi voinut syntyä keskustelua. Ryhmähaastattelu olisi ollut perusteltua myös sen vuoksi, että sen avulla olisi voitu selvittää haastateltavien yhteinen näkemys tutkittavaan aiheeseen sekä saada kerättyä monipuolinen ja runsas aineisto (Puusa & Juuti, 2020). Yhteisen haastatteluajan löytäminen ei kuitenkaan ollut mahdollista, jonka vuoksi yksi haastattelu toteutettiin parihaastatteluna ja loput kolme yksilöhaastatteluina. Haastattelut nauhoitettiin haastateltavien suostumuksella.

3.3 Aineiston analyysi

Tutkielma toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jonka tarkoituksena on Puusan ja Juutin (2020) mukaan selvittää tutkittavien kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä. Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää steinerpedagogisten varhaiskasvattajien käsityksiä lasten temperamenttien ilmenemisestä, kasvattajien kokemuksia lasten temperamenttien huomioimisesta steinerpäiväkodissa sekä kasvattajien kokemuksia siitä, vaikuttavatko lasten erilaiset temperamentit heidän tapansa

toimia arjen tilanteissa. Aineiston analyysi aloitettiin litteroimalla aineisto, mikä tarkoittaa videonauhan purkamista tekstiksi (Ruusuvuori, 2010). Sen jälkeen aineisto anonymisoitiin, eli siitä poistettiin niin suorat kuin epäsuoratkin tiedot, joista tutkimuksen osallistujat voitaisiin tunnistaa (Kuula & Tiitinen, 2010). Kuulan ja Tiitisen (2010) mukaan suoria tunnistetietoja ovat nimeen, yhteystietoihin tai syntymäaikaan viittaavat ilmaukset, ja epäsuoria tunnistetietoja ovat muun muassa asuinpaikkakunta ja työpaikka.

Tuomen ja Sarajärven (2018) kuvaileman aineistolähtöisen laadullisen sisällönanalyysin keinoin aineistosta eroteltiin ensin tutkimustehtävän kannalta merkittävät analyysiyksiköt. Heidän mukaansa analyysiyksikkö voi olla useita lauseita sisältävä ajatuskokonaisuus, joka valikoituikin tämän tutkielman aineiston analyysiyksiköksi. Analyysiyksiköt sisälsivät tutkimuskysymysten kannalta merkittävää tietoa lasten temperamenteista, niiden ilmenemisestä ja niiden huomioimisesta sekä vaikutuksesta varhaiskasvattajien toimintatapoihin. Aineistolähtöisyyteen perustuen aineistoa tarkasteltiin avoimesti myös siitä näkökulmasta, että sieltä voisi nousta jotain merkittäviä tuloksia, jotka eivät liittyisi suoraan ennalta määriteltyihin tutkimuskysymyksiin.

Aineistolähtöiselle sisällönanalyysille on tunnusomaista se, että tutkijan muodostamia luokitteluja ohjaa kerätty aineisto teorian sijasta (Puusa & Juuti, 2020). Analyysi eteni Tuomen ja Sarajärven (2018, 92) havainnollistamien vaiheiden mukaan seuraavasti: litteroituun aineistoon perehdyttiin lukemalla sitä useaan kertaan läpi, jonka jälkeen aineistoa alettiin pelkistämään alleviivaamalla tekstistä tutkimuskysymyksiin liittyviä ilmaisuja. Kolmeen eri tutkimuskysymykseen liittyvät ilmaukset merkittiin eri värillä niiden hahmottamisen helpottamiseksi. Lisäksi sellaiset ilmaukset, joista ei vielä pelkistämävaiheessa osannut sanoa vastaavatko ne tiettyyn tutkimuskysymykseen, merkittiin erillisellä värillä. Sen jälkeen analyysiyksiköt pelkistettyine ilmauksineen listattiin erilliselle tiedostolle. Alla olevassa Taulukossa 1 on esimerkki aineiston pelkistämisestä.

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Alkuperäiset ilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
”Et siinä, siinä usein sit toimii just se et sen sijaan että koleeriselle lapselle silleen sanoo et ‘ethän sä nyt noin saa tehdä’ tai jotenki et ‘mehän tehdään näin’, sit tää toimii taas et menee tosi, tosi lähelle ja hiljaa jotenki kertoo et miten tehdään, ja jotenki sopii ja neuvottelee. Et ihan kun ottaa toisen temperamenttilaadun käyttöön.”	<ul style="list-style-type: none"> - Komentamisen sijasta kasvattaja kertoo rauhassa, miten toimitaan - Kasvattaja kohtaa lapsen eri temperamenttilaadun kautta
”Voi olla että mä olen itse aika tommonen toimielias ja semmonen nopeasti reagoiva niinku semmosella vahvalla tunteella niin mä oon kouluttanut itseäni että mä pikkuisen odotan että mä en anna sen tulla sen tunteen niinku heti päälle, jos on tiukka tilanne ni mä meen juomaan lasin vettä.”	<ul style="list-style-type: none"> - Kasvattaja on tietoinen omista reaktio- ja toimintatavoistaan - Kasvattaja säätelee omia tunteitaan ja käyttäytymistään tarpeen vaatiessa

Pelkistämisen jälkeen aineistosta etsittiin keskenään samankaltaisia ilmauksia, jotka yhdistettiin ryhmittelemällä alaluokiksi, kuten Tuomen ja Sarajärven (2018) esimerkistä ilmenee. Heidän mainitsemallaan tavalla alaluokat myös nimettiin yleisemmillä käsitteillä, jotka kuvasivat aineiston sisältöä. Alla oleva Taulukko 2 havainnollistaa pelkistettyjen ilmaisujen ryhmittelyä alaluokiksi.

TAULUKKO 2. Esimerkki pelkistettyjen ilmaisujen ryhmittelystä alaluokaksi

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka
<ul style="list-style-type: none"> - Kasvattaja huomioi omaa äänenkäyttöänsä kohdatessaan lapsen - Kasvattaja kohtaa lapsen eri temperamenttilaadun kautta - Iloisen lapsen kohdatessaan kasvattaja ottaa myös iloisen asenteen - Kasvattaja vastaanottaa lapsen tunteen mukautumalla siihen - Kasvattaja huomioi lapsen tavan toimia ja pyrkii itse toimimaan sen mukaan - Kasvattaja säätelee omia tunteitaan ja käyttäytymistään tarpeen vaatiessa 	<ul style="list-style-type: none"> - Kasvattajan itsesäätely

Alaluokat yhdistettiin vielä yläluokiksi, jotka toimivat samalla myös pääluokkina. Lopulta aineiston käsitteellistämisen keinoin tutkimuksen kannalta merkityksellinen tieto saatettiin näkyviin, ja se sai lopulliset teoreettiset käsitteensä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Luokkien yhdistäminen ja käsitteellistäminen oli pääosin selväpiirteistä. Seuraavasta Taulukosta 3 ilmenee, kuinka neljästä alaluokasta yhdistämällä saatiin pääluokka.

TAULUKKO 3. Esimerkki alaluokkien yhdistämisestä pääluokaksi

Alaluokat	Pääluokka
Kasvattajan itsesäätely Toimintatavan muuttaminen Lasten reagoitustapojen tunnistaminen Vuorovaikutukseen pyrkiminen	Toiminnan mukauttaminen

Puusan ja Juutin (2020) mukaan sisällönanalyysin tarkoituksena on muodostaa aineistosta tiivis ja selkeä kokonaisuus. Selkeyden varmistamiseksi pääluokille muodostettiin vielä yhdistävät tarkastelunäkökulmat, joiden kautta tuloksia oli helpompi käsitellä. Pääluokkia muodostui analyysivaiheessa kaikkineen 12. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen (miten lasten temperamentit näyttäytyvät steinerpäiväkodissa steinerpedagogisten varhaiskasvattajien mukaan?) liittyviä pääluokkia olivat lapsuuden ominaispiirre, ulos- ja sisäänpäinsuuntautuneisuus sekä kokonaisvaltaisuus. Näitä pääluokkia tarkasteltiin temperamentin ilmentymien näkökulmasta. Edellisten lisäksi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyivät konfliktitilanteet, leikki sekä siirtymät, joiden yhdistävänä näkökulmana käytettiin arjen tilanteita.

Toiseen tutkimuskysymykseen (miten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat huomioivat lasten yksilölliset temperamentit steinerpäiväkodissa?) liittyviä pääluokkia olivat toiminnan suunnitteleminen yksilöllisesti, huomion tasavertainen jakaminen, ennakointi sekä lapsihavaintojen jakaminen kollegoiden kanssa. Näitä pääluokkia tarkasteltiin yhteisesti lasten yksilöllisen huomioimisen keinojen näkökulmasta.

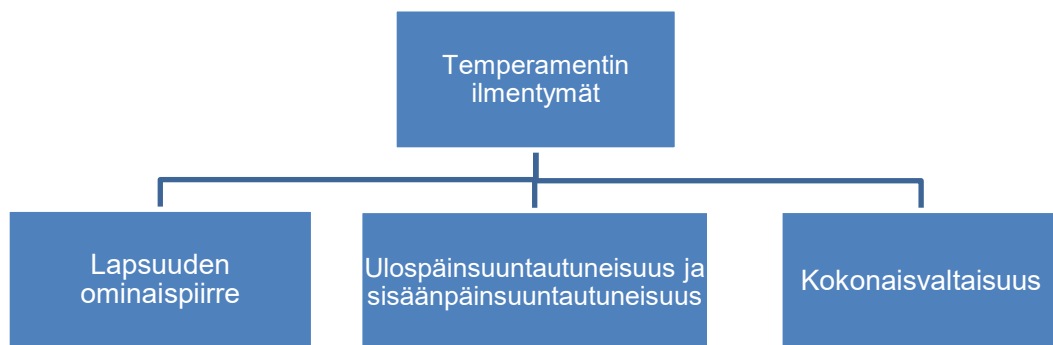
Kolmanteen tutkimuskysymykseen (miten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kokevat lasten temperamenttien vaikuttavan heidän tapaansa toimia arjen tilanteissa?) liittyviä pääluokkia tarkasteltiin sellaisenaan. Pääluokat

olivat toiminnan mukauttaminen ja ammatillisuus. Seuraavassa luvussa tutkimuksen tulokset raportoidaan kuvioiden kera, joista havainnollistuu analyysin tuloksena esille nousseet pääluokat ja niiden tarkastelunäkökulmat.

4 TULOKSET

4.1 Lasten temperamenttien näyttäytyminen steinerpäiväkodissa steinerpedagogisten varhaiskasvattajien kuvaamana

Lasten temperamenttien koettiin näyttäytyvän monin eri tavoin steinerpäiväkodin toiminnoissa. Seuraavaksi saatuja tuloksia tarkastellaan temperamentin ilmentymien sekä arjen tilanteiden näkökulmasta. Alla olevassa Kuviossa 2 on koottuna steinerpedagogisten varhaiskasvattajien kuvaamat temperamentin ilmentymät.

KUVIO 2. Temperamentin ilmentymät steinerpedagogisten varhaiskasvattajien kuvaamana

Steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kuvasivat lasten temperamenteissa ilmentyvän erityistä lapsuuden ominaispiirrettä, jolla he tarkoittivat sitä, että jokaisen lapsen erilaisuudesta huolimatta pienissä lapsissa on havaittavissa steinerpedagogisen temperamenttijaottelun mukaisesti sangviinisuuteen liitettäviä ominaisuuksia. Lapsuuden ominaispiirteen nähtiin olevan niin perustavanlaatuisia, että sen alta koettiin joidenkin lasten kohdalla olevan vaikea erottaa mitään muita temperamenttipiirteitä. Lasten temperamenteissa ajateltiin

siis olevan melko samanlaisia piirteitä varhaislapsuudessa, ja temperamenttierojen koettiin näkyvän paremmin vasta kouluiässä tai kouluikää lähestyttäessä. Näin ollen mitä pienemmistä lapsista on kyse, sen vaikeampaa temperamenttien havainnoimisen ja tunnistamisen koettiin olevan.

Lasten temperamenttien koettiin ilmentyvän steinerpäiväkodissa myös ulospäinsuuntautuneisuuden ja sisäänpäinsuuntautuneisuuden kautta. Molempien piirteiden koettiin olevan selkeästi havaittavissa, mutta ulospäinsuuntautuneiden lasten nähtiin tuovan omaa persoonaansa näkyvämmiin esille. Ulospäinsuuntautuneisuuteen liitettiin sosiaalisuuden ja näkyvillä olemisen ulottuvuuksia, kun taas sisäänpäinsuuntautuneisuuteen liittyvänä asiana tuli esiin varautuneisuus, sulkeutuneisuus ja sivusta seuraaminen. Eräs steinerpedagoginen varhaiskasvattaja kuvasi sisäänpäinsuuntautuneisuuden ilmenemistä steinerpedagogisen temperamenttijaottelun mukaisen melankolisen temperamenttityypin kohdalla näin:

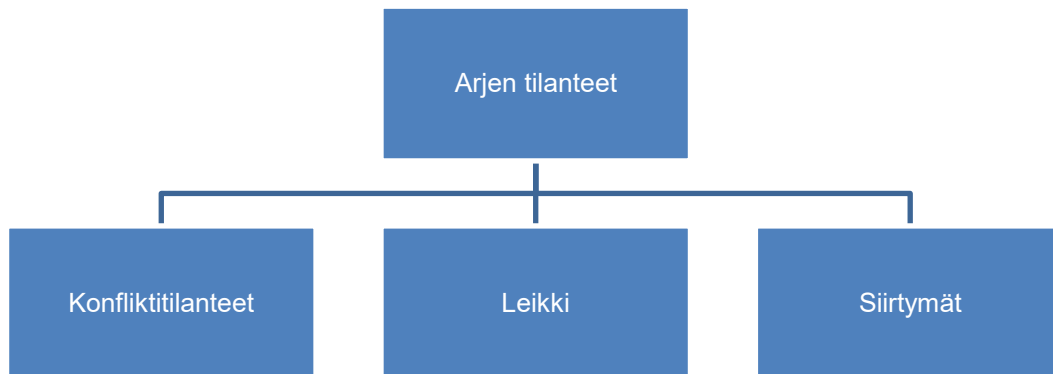
Mut et ehkä se arkuus on yks asia mikä just melankolikon kohdalla semmonen et, et ei uskalla. (H2)

Tärkeänä pidettiin myös kokonaisvaltaisuutta koskien lasten kehitystä muiltakin kuin temperamentin osalta. Steinerpedagogiset varhaiskasvattajat toivat ilmi, kuinka temperamentin lisäksi on muitakin asioita, jotka vaikuttavat lasten erilaisuuteen ja siihen, miten he reagoivat asioihin. Merkittävänä kehitykseen liittyvänä asiana nousi esiin lasten ikä. Oman tahdon löytymiseen sekä leikkitaitojen kehittymiseen liittyvät ikävaiheet korostuivat erityisesti. Seuraava esimerkki havainnollistaa temperamentin ja ikään kuuluvan kehitysvaiheen suhdetta:

Mitä ite vaan oon ite nyt tällä hetkellä pienten ryhmässä niin tuntuu et siellä on aika voimakastahtosia tai koleerisiakin tyyppisiä ehkä, mut sitte taas myös se sellanen niinku vastahakosuus tai mikä, tai semmonen voimakkaan tahdon osotus niin liittyy myös siihe ikään. (H3)

Edellä mainittujen temperamentin ilmentymien lisäksi steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kuvasivat erilaisia arjen tilanteita, joissa lasten temperamentit tulevat heidän kokemuksensa mukaan selkeästi esiin. Vaikka lasten temperamenttien koettiin olevan pysyviä tilanteista riippumatta, korostettiin

joidenkin tilanteiden tuovan lasten erilaiset piirteet selkeämmin esiin kuin toisten. Seuraavassa Kuviossa 3 on eritelty kolme eri tilannetta, joissa lasten temperamentti- ja piirteiden koettiin näyttyvän erityisen selvästi.

KUVIO 3. Arjen tilanteet, joissa lasten temperamentit korostuvat

Konfliktitilanteet olivat yksi steinerpedagogisten varhaiskasvattajien kuvaamista tilanteista arjessa, jolloin lasten temperamenttien nähtiin tulevan esille. Vaikka konfliktitilanteita pyrittiin välttämään mahdollisuuksien mukaan, korostui ajatus siitä, että ne kuuluivat satunnaisesti osaksi arkea. Konfliktitilanteet käsittivät lasten arjessa kohtaamat pienemmät ja isommat kriisit, jotka saattoivat syntyä ennalta odottamattomista tapahtumista, äkillisistä muutoksista tai yhteenotoista toisten lasten ja kasvattajien kanssa. Konfliktitilanteiden kuvauksissa korostui huomio siitä, kuinka temperamentiltaan erilaiset lapset reagoivat niihin eri tavalla. Erilaisista reagoitavoista esimerkkeinä tuotettiin helposti suuttuva ja vetäytyvä tapa reagoida konfliktin edessä.

Toisena arjen tilanteena, jossa steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kokivat lasten temperamenttien näyttyvän selkeästi, kuvattiin leikkitilanteita. Leikkeihin liitettiin piirteitä, kuten mielikuvitusriikkaus, luovuus, toisten innostaminen, leikin johtaminen ja seuraaminen. Aikuisten tukea leikkiin liittymisessä pidettiin joidenkin lasten kohdalla merkittävänä, riippuen temperamenttityypistä. Myös erilaiset leikin muodot tulivat esille heidän kuvatessa temperamenttien ilmenemistä. Näitä olivat roolileikki, kotileikki sekä rakenteluleikki. Roolileikissä ja osakseen myös kotileikissä korostui roolien

jakautuminen lasten välillä niin sanottuihin päärooleihin ja sivurooleihin luontaisen temperamentin mukaan. Seuraavassa esimerkissä kuvataan steinerpedagogisen temperamenttijaottelun mukaisen flegmaattisen temperamenttityypin esiintymistä rakenteluleikissä:

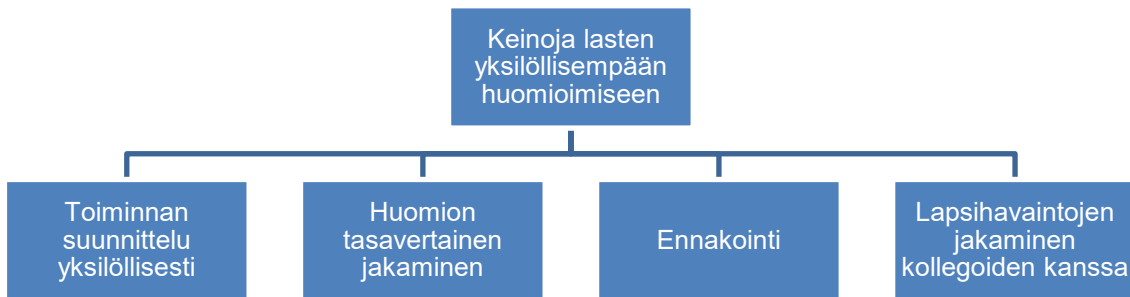
Meil ainaki on myös tosi vahva puupalikoilla rakentamisen kulttuuri ni tämmönen flegmaatikko saattaa tehdä ihan niinku, juuri tää mun malliesimerkki mistä äskenki puhuin nii hän kerran teki niinku koko iltapäivän sitä ja sano et tää on universumia, et hän rakens universumin meille ja jakso ja jakso et ei hän niinku kyllästyny lainkaan sen tekemiseen. (H1)

Siirtymätilanteet olivat kolmas arjen tilanteista, joissa steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kuvasivat lasten temperamenttien näyttäytyvän selkeämmin. Siirtymätilanteisiin yhdistettiin lähinnä ulos ja sisään siirtyminen sekä niihin liittyvät pukeutumiset ja riisuutumiset. Temperamenttierot näyttäytyivät tahdissa, jolla lapset suoriutuivat etenkin pukeutumisesta tai riisuutumisesta vaativista siirtymätilanteista. Seuraavassa esimerkissä kuvataan steinerpedagogisin termein ilmaistuna flegmaattisen ja koleerisen lapsen eroja pukeutumis- ja riisuutumisenopeudessa:

Jotenki mun mielestä niinkun pukeutumisessa ja riisuutumisessa. Varsinkin just tämmönen flegmaattinen lapsi joka tekee kauheen hitaasti ni se tuli siinä niin selvästi esiin ja sit taas koleerikko voi olla nopee mutta sit se voi olla aika rajuu ja äänekestä. (H5)

4.2 Lasten yksilöllisyyden huomioiminen steinerpäiväkodissa

Lasten yksilöllisyyden vaalimista pidettiin tärkeänä arvona steinerpedagogisessa lähestymistavassa. Temperamentin koettiin olevan yksi näkökulma, jonka kautta lasten yksilöllisyys voidaan huomioida, mihin tämän tutkimuksen tuloksetkin keskittyvät. Steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kuvasivat erilaisia keinoja lasten yksilöllisyyden huomioimiseen, jotka on eritelty alla olevassa Kuviossa 4.

KUVIO 4. Lasten yksilöllisen huomioimisen keinoja steinerpäiväkodissa

Yhtenä lasten yksilöllisen huomioimisen keinona steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kuvasivat toiminnan yksilöllistä suunnittelua. Haastattelussa korostui ajatus siitä, että kaikissa toiminnoissa olisi jokaiselle lapselle jotakin, eikä kaikilta vaadita samoja asioita. Toiminnan suunnittelua pohdittiin satujen kerronnan, näytelmien ja musiikkihetkien näkökulmasta, jotka ovat steinerpäiväkodeissa suuressa osassa päivittäisiä ja viikoittaisia toimintoja. Rooleihin ja hahmoihin eläytymistä pidettiin tärkeänä, minkä kautta lapset voivat samaistua niihin sekä huomata eroavaisuuksia hahmon ja oman toimintatavan välillä. Toisaalta vastauksissa korostui myös se, että lapsia voidaan toiminnan yksilöllisen suunnittelun keinoin rohkaista kokeilemaan täysin erilaista tapaa olla ja toimia, kuten seuraavasta esimerkistä ilmenee:

Niin näillä me voidaan tosi ihanasti omilla pedagogisilla mitä me täällä tehdään lasten kanssa ni sitte mahdollistaa jos on, ja sitte toisaalta tämmösen koleerisen lapsen kohdalla niin kun hän saa välillä olla se neito joka pelastetaan pulasta et hän niinku roolin kautta eläytyy sit siihen et voin olla myös heikko ja apua tarvitseva ja näin niin se on tosi terveyttävää. Tasapainottavaa. (H1)

Lasten tasavertainen huomioiminen koettiin tärkeänä huolimatta siitä, kuinka aktiivisesti lapset itse hakeutuivat vuorovaikutukseen aikuisen kanssa. Steinerpäiväkodissa tapahtuvan ryhmämuotoisen toiminnan yhtenä merkittävänä osa-alueena pidettiin lasten havainnointia vuorovaikutuksen ja aloitteiden tekemisen näkökulmasta. Huomion suuntaaminen nousi esiin siten, että lapset

tulisivat kohdatuksi haluamallaan tavalla. Oletuksena ei esimerkiksi pidetty sitä, että kaikki lapset haluaisivat olla kasvattajan sylissä, vaan lähestymistapa valittiin lapsen mukaan. Steinerpedagogiset varhaiskasvattajat toivat esille hyvän suhteen luomisen tärkeyden jokaisen lapsen kanssa, riippumatta heidän temperamenteistaan. Sellaisten lasten kohdalla, jotka eivät itse hae kasvattajalta huomiota, korostui tietoinen huomion jakaminen, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

No ne jotka tulee hakemaan aikuisten huomiota niin ne huomataan, ne keltaiset keveät tyypit jotka tulee sun ympärille ja kato kato kato mulla on lähteny hammas ja kato kato minua, kato minua ja niillä on kauheasti asiaa, ja sit taas jos on enemmän vetäytyvämpi niin hänen luokseen sitte tietoisesti täytyy mennä tai hän ehkä tarvitsee enemmän sellasta tietoista läsnäoloa niinku etäisyydeltäkin, että mä oon niinku, annan hänelle semmosia lämpimiä huomion niinku aaltoja. (H4)

Myös ennakointia pidettiin tärkeänä keinona ottaa lasten yksilöllisyys huomioon. Ennakoimisessa korostettiin lasten temperamenttien tuntemista ja tilanteiden järjestämistä sen mukaan, että lasten olisi mahdollista toimia niissä mahdollisimman luontaisella tavalla. Esimerkkinä nousi esiin odottaminen, jota steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kertoivat pyrkivänsä välttämään yleensäkin lapsiryhmän toiminnassa, mutta erityisesti niiden lasten kohdalla, joille paikallaan pysyminen on haastavaa. Etukäteen annettujen selkeiden ohjeiden ja niistä kiinni pitämisen ajateltiin hyödyttävän kaikkia, mutta osalla lapsista sen tärkeyden nähtiin korostuvan enemmän. Ennakoimisen koettiin myös vähentävän ristiriitatilanteita. Eräs steinerpedagoginen varhaiskasvattaja kuvasi tilanteiden ennakoimista pukemistilanteessa näin:

(...) et vaikka nää superkoleeriset tyypit tai niinku nopeat tyypit nii tavallaan otettais vaikka ekojen joukossa pukemaan et ne pääsee sit ulos purkaa sitä energiaa. (H3)

Lisäksi lapsihavaintojen jakamista kollegoiden kanssa pidettiin merkittävänä keinona sitä ajatellen, että lasten yksilöllisyys tulisi huomioitua arjen toiminnoissa. Lapsihavaintojen yhtenä osa-alueena pidettiin temperamenttia ja lasten tapaa reagoida erilaisiin asioihin. Toisinaan kollegoiden tulkinnat jonkun lapsen temperamentista saattoivat poiketa steinerpedagogisten varhaiskasvattajien omista tulkinnoista. Toisaalta kollegan kertoessa oman näkemyksensä jonkun lapsen käytöksestä, muutkin saattoivat saada uusia näkökulmia lapsen

havainnointiin ja kohtaamiseen. Havaintoja tehtiin kaikissa päivän toiminnoissa, ja näitä havaintoja jaettiin kollegoiden kesken sekä päivän lomassa että tarvittaessa myös henkilöstön viikoittaisissa kokouksissa.

4.3 Steinerpedagogisten varhaiskasvattajien kokemuksia lasten temperamenttien vaikutuksesta kasvattajien toimintatapoihin

Steinerpedagogisten varhaiskasvattajien mukaan lasten temperamentit vaikuttavat heidän tapaansa toimia arjen tilanteissa. Arjen tilanteita pohdittiin niin ohjatun toiminnan kuin koko päivän näkökulmasta ruokailuineen, lepohetkineen ja ulkoiluineen. Heidän mukaansa omaa toimintaa mukautetaan aina tilanteiden ja lasten temperamenttien vaatimalla tavalla. Lasten temperamenttien tunnistaminen korostui erityisesti, sillä lapset haluttiin kohdata heille ominaisen temperamentin kautta, jotta he voisivat kokea tullessa nähdyksi ja kuulluksi. Toisaalta muutamassa esimerkissä korostui myös joissakin tilanteissa kohtaamisen olevan paikallaan täysin eri temperamenttilaadun kautta. Erityisesti lasten käytökseen puututtaessa tuli olla hyvin tietoinen omista toimintatavoista suhteessa lasten temperamentteihin. Oman toiminnan mukauttamisessa nousi myös vahvasti esiin steinerpedagogisten varhaiskasvattajien oman temperamentin pohdinta ja se, ettei oman temperamentin tulisi antaa vaikuttaa lasten kanssa toimiessa liikaa.

Esiin nousi myös ammatillisuus, jonka nähtiin tarkoittavan sitä, että riippumatta lasten temperamenteista, ammattilaisina steinerpedagogisilla varhaiskasvattajilla on taito huomioida jokainen lapsi yksilönä. Lasten arvostavaa kohtaamista pidettiin yhtenä tärkeimpänä asiana steinerpedagogista varhaiskasvatusta toteutettaessa, minkä vuoksi siihen kiinnitettiin erityisen paljon huomiota. Ammatillisuuteen liitettiin myös itsereflektio ja omien toimintatapojen tarkastelu, kuten seuraavasta otteesta ilmenee:

Se et kun ollaan heidän kanssa ja kasvatetaan ni sitä joutuu päivittäin vähä pohtimaan sitä omaa, no aika paljonki pohtimaan omaa toimintatapaa ja tällästä. (H2)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten steinerpedagogiset varhaiskasvattajat näkevät lasten temperamenttien näyttäytyvän steinerpäiväkodissa. Toisena tutkimuksen päämääränä oli saada selville, miten lasten temperamentit huomioidaan steinerpäiväkodeissa, joissa lasten yksilöllisyyden kunnioittaminen on yksi toiminnan merkittävistä arvoista. Lisäksi tutkimuksessa haluttiin selvittää steinerpedagogisten varhaiskasvattajien kokemuksia lasten temperamenttien vaikutuksesta heidän tapaansa toimia arjen tilanteissa.

Tutkimuksen tulosten mukaan lasten temperamenttien nähtiin ilmentyvän monitahoisesti steinerpedagogisten varhaiskasvattajien mukaan. Lasten temperamenteissa koettiin esiintyvän erityistä varhaislapsuuteen liittyvää iloisuuden ja uteliaisuuden ominaispiirrettä, joka yhdistää kaikkia pieniä lapsia ja heidän tapaansa kohdata ympäröivää maailmaa. Tutkimuskirjallisuudesta ei löytynyt suoraa yhteyttä temperamenteissa ilmenevään lapsuuden ominaispiirteeseen, mikä voi johtua siitä, että steinerpedagogiikkaan liittyviä ilmiöitä on tutkittu hyvin vähän. Lisäksi steinerpedagoginen lähestymistapa temperamenttien tarkasteluun poikkeaa paljon psykologisten teorioiden mukaisesta tavasta katsoa lasten temperamentteja, minkä vuoksi yhteyttä tutkimuskirjallisuuteen on vaikea osoittaa. Jos kuitenkin katsotaan tätä tulosta laajemmin kuin vain temperamenttien valossa, lasten luontainen uteliaisuus tulee esiin muun muassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa useasti (Opetushallitus, 2022). Tästä voidaan päätellä, että steinerpedagoginen näkemys lasten temperamenteista on yleisluonteisempi kuin tieteellisen tutkimuksen todentamat temperamenttiominaisuudet. Tulos on kuitenkin merkittävä, sillä kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan ilmi, lasten luontainen uteliaisuus tulisi huomioida muun muassa toimintaa ja oppimisympäristöjä suunniteltaessa (Opetushallitus, 2022).

Lasten temperamenttien nähtiin ilmentyvän myös ulospäinsuuntautuneisuuden sekä sisäänpäinsuuntautuneisuuden kautta. Ulospäinsuuntautuneisuuteen liitetyt piirteet, kuten sosiaalisuus ja esillä oleminen ovat yhteneväisiä sekä Rothbartin nimeämän ulospäinsuuntautuneisuuden piirteen kanssa (Clem ym., 2021) että Eysenckin ekstroversion käsitteen kanssa (Keltikangas-Järvinen, 2022). Sen sijaan piirteet, kuten varautuneisuus, sulkeutuneisuus, sivusta seuraaminen ja arkuus, jotka steinerpedagogiset varhaiskasvattajat liittivät sisäänpäinsuuntautuneisuuteen, ovat yhteneväisiä Eysenckin introversion käsitteen kanssa (Keltikangas-Järvinen, 2022). Temperamenttipiirteistä ulos- ja sisäänpäinsuuntautuneisuus ovat melko selkeitä ominaisuuksia, joten temperamenttien ilmentyminen niiden kautta voidaan nähdä helposti lähestyttävänä tapana havainnoida lapsia ja heidän temperamenttejaan.

Sen lisäksi, että temperamenttien koettiin ilmentyvän lapsuuden ominaispiirteen sekä ulos- ja sisäänpäinsuuntautuneisuuden kautta, steinerpedagogiset varhaiskasvattajat korostivat temperamenttien ilmentyvän osana lasten kokonaisvaltaista kehitystä. Temperamentin ohella muun muassa lasten ikävaiheen nähtiin vaikuttavan heidän tapaansa reagoida asioihin. Josefsson kollegoineen (2013) esittävät, että temperamentti näyttäytyy eri tavalla elämän eri vaiheissa. Koska pienen lapset taidot säädellä omaa käyttäytymistään ja reagoimistaan ympäröivän maailman keskellä ovat vasta kehittymässä, voi kaksivuotiaan temperamentti ilmentyä eri tavoin kuin viisivuotiaan. Näin ollen temperamenttia ei voida erottaa ikävaiheista, vaan sitä olisi hyvä tarkastella osana eri ikävaiheita.

Edellä kuvattujen temperamenttien erilaisten ilmentymismuotojen lisäksi arjen tilanteiden nähtiin tuovan lasten temperamentit erityisen selkeästi esiin. Näitä tilanteita olivat arjessa esiintyvät konfliktit, leikki sekä siirtymät. Pohdittaessa lasten temperamenttien esiintymistä eri tilanteissa on hyvä huomioida Thomasin ja Chessin (1977) näkemys lapsen temperamentin ja ympäristön yhteensopivuudesta tai yhteensopimattomuudesta. Ympäristön odotukset eri tilanteissa voivat vaikuttaa siihen, missä valossa lasten temperamentit näyttäytyvät kasvattajille. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lasten yksilöllisyyttä halutaan kuitenkin vaalia, ja yhtenä keinona siihen pidettiin toiminnan yksilöllistä suunnittelua, jonka myötä toiminnot soveltuisivat jokaiselle

lapselle, eikä kaikilta vaadittaisi samoja asioita. Tällaisen toimintatavan voidaan ajatella edesauttavan Thomasin ja Chessin (1977) kuvaamaa yhteensopivuutta lapsen temperamentin ja ympäristön välillä sekä vähentävän De Shipperin ja kollegoiden (2004) esiin tuomaa heikkoa sopeutumista ympäristöön.

Tutkimuksen tulokset osoittavat myös, että osana lasten yksilöllisyyden huomioimista steinerpedagogiset varhaiskasvattajat pitävät tärkeänä lasten tasavertaista huomioimista, jolloin myös lapset, jotka eivät itse hakeudu vuorovaikutukseen kasvattajien kanssa, tulisi tietoisesti huomioiduksi sekä heihinkin syntyisi hyvä suhde. Tämä tulos poikkeaa Rudasilin ja Rimm-Kaufmanin (2009) tutkimuksesta, jonka mukaan ujommat lapset tulevat harvemmin huomioiduksi kasvattajan aloitteesta. Näyttäisikin siltä, että Rautamiehen ja muiden (2018) kuvaileman sensitiivisen vuorovaikutussuhteen muodostumista pidetään suurella arvossa steinerpäiväkodeissa. Lisäksi tulokset osoittavat, etteivät steinerpedagogiset varhaiskasvattajat arvota mitään temperamenttiominaisuutta paremmaksi kuin toista, kuten Kalliala (2008) pohtii olevan mahdollista. Sen sijaan jokainen lapsi huomioidaan tietoisesti juuri siten kuin lapset haluavat tulla huomioiduksi.

Kolmantena keinona lasten yksilöllisyyden huomioimisessa nousi esiin ennakointi, joka näyttäytyi tilanteiden järjestämisenä siten, että lapset voisivat toimia niissä itselleen luontaisella tavalla. Ennakointi nähtiin ristiriitatilanteita vähentävänä keinona. Kuten Brock ja Curby (2014) tuovat esiin, kasvattajat eivät voi vaikuttaa lasten ominaisuuksiin. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan steinerpäiväkodissa lasten temperamentteihin vaikuttamisen sijaan niitä halutaan kunnioittaa, minkä puolesta Alijoki kollegoineenkin (2016) puhuvat. Kun tilanteet mietitään etukäteen lasten temperamentteja tukeviksi, vältytään todennäköisemmin konflikteilta, jotka aiheutuvat liian suurista odotuksista (ks. Thomas & Chess, 1977).

Neljäntenä keinona lasten yksilöllisyyden huomioimisessa pidettiin lapsihavaintojen jakamista kollegoiden kanssa, koskien lasten temperamentteja. Mielenkiintoista tuloksissa oli se, että kasvattajat toivat esiin tulkintojensa lasten temperamentteista toisinaan eroavan toisistaan verrattaessa niitä kollegoiden havaintoihin. Tämä voi johtua monesta asiasta, kuten siitä, miten lasten temperamentit ilmenevät juuri havainnointitilanteissa tai kasvattajan omista toimintatavoista eri tilanteissa, jotka mahdollistavat tai rajoittavat lasten tapaa olla

tilanteessa. Tärkeintä on kuitenkin jokaisen kasvattajan syvälinen perehtyneisyys temperamentteihin ja niiden tunnistamiseen, mitä Harkoma kollegoineenkin (2021) tuovat esiin. Poikkeavien näkökulmien jakaminen kasvattajien kesken voi mahdollistaa lasten temperamenttien näkemisen niin sanotusti uusin silmin, jolloin sen huomioiminenkin saa uusia ulottuvuuksia.

Steinerpedagogiset varhaiskasvattajat kokivat lasten temperamenttien vaikuttavan heidän tapaansa toimia arjessa siten, että he mukauttavat toimintaansa lasten temperamenttien mukaan. Tulokset ovat yhteneväisiä Harkoman ja kollegoiden (2021) esiin nostaman näkemyksen kanssa, jonka mukaan temperamenttien tunnistamisen lisäksi varhaiskasvatuksen pedagogisia käytäntöjä tulisi kyetä mukauttamaan lasten tarpeiden mukaisiksi. Kasvattajien toiminta voidaan nähdä osana pedagogisia käytäntöjä, sillä pedagogisen toiminnan keskiössä on kasvattajien valitsemat kuhunkin tilanteeseen sopivat toimintatavat. Rudasill ja Acar (2019) ovat myös todenneet, että kasvattajan vuorovaikutustavan mukauttaminen lapsen temperamentin mukaan voi mahdollistaa lapsen kielen kehittymisen.

Kasvattajien omaa toimintaa tarkasteltiin toisaalta myös ammatillisuuden ja itsereflektion näkökulmasta. Tämä on erityisen merkittävää, sillä Brockia ja Curbya (2014) mukailen, kasvattajat ovat vastuussa omista reagoititavoistaan toimiessaan lasten kanssa. Kasvattajien omien reagointi- ja toimintatapojen tarkastelu mahdollistaa myös toiminnan kehittämisen. Tähän viittaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteetkin, jonka mukaan ”henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä” (Opetushallitus, 2022, 71).

6 POHDINTA

Kaiken kaikkiaan tämän tutkimuksen tulokset osoittavat temperamenttituntemuksen ja lasten temperamenttien huomioimisen tärkeyden varhaiskasvatuksessa. Harkoma ja kollegat (2021) esittävät, että varhaiskasvatuksen henkilöstön tietämystä lasten temperamenteista sekä niiden tunnistamisesta ja huomioimisesta tulisi lisätä koulutuksella. Temperamenttituntemuksen lisäämistä varhaiskasvatuksen ammattilaisten koulutuksiin ei ole vaikea perustella, kun tiedetään lasten temperamenttien huomioimisen myönteiset vaikutukset muun muassa itsesätelytaidoille (Hautakangas ym., 2021), kielen kehitykselle (Rudasill & Acar, 2019), sekä sosiaalisille taidoille (Neitola, 2018). Lisäksi kasvattajien tietämyksen lasten temperamenteista on todettu tukevan sensitiivisen vuorovaikutussuhteen muodostumista kasvattajien ja lasten välille (Harkoma ym., 2021).

Steinerpäiväkodeissa temperamenttituntemusta onkin käytetty jo pitkään osana laajempaa lasten yksilöllistä huomioimista. Tämän tutkimuksen myötä sen merkitys korostuu entisestään. Vaikka tämä tutkimus kohdistuikin steinerpäiväkoteihin, voi tuloksia hyödyntää muuallakin varhaiskasvatuksessa. Steinerpedagoginen temperamenttijaottelu eroaa monelta osin psykologisen tutkimuksen temperamenttiteorioista, mutta kuten teoriaosuudessa on havainnollistettu, on niissä havaittavissa myös paljon samoja piirteitä. Steinerpedagogista temperamenttijaottelua voidaan pitää verrattain yksinkertaisempänä, jonka vuoksi se saatetaan kokea helpoksi työkaluksi lasten havainnoinnin tukena. Toisaalta monipuolisemmat psykologisen tutkimuksen teoriat mahdollistavat lasten temperamenttien tarkastelun eri näkökulmista, kun niissä temperamentin ulottuvuuksia katsotaan ennemminkin jatkumoina. Näin ollen psykologisen tutkimuksen teorioissa lasten luokittelu tietyn muotin mukaan pystytään minimoimaan. Toki tätä vältetään myös steinerpedagogisessa temperamenttijaottelussa (ks. Paalasmaa, 2019). Kuitenkin lopulta riippumatta minkä mallin tai teorian kautta lasten temperamenteja huomioidaan, pääasia on,

että toiminta tapahtuu lasten parhaaksi rajoittamatta heidän tapaansa olla ja kokea ympäröivää maailmaa.

Tämä tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä (TENK, 2012). Sen mukaisesti tässä tutkimuksessa on otettu eettisyys huomioon tiedonhankinnasta ja aineiston säilyttämisestä aina tulosten raportointiin asianmukaisesti. Lisäksi aikaisempiin tutkimuksiin ja muihin lähteisiin viittaaminen on tehty kunnioittaen alkuperäisten tekstien kirjoittajia merkitsemällä lähteet tarkasti tekstiin. Tutkimuksen vaiheet on myös avattu yksityiskohtaisesti tekstissä ja tulosten raportoinnin yhteydessä on esitetty sitaatteja kerätystä aineistosta. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta rajoittavana tekijänä voidaan nähdä varsin pieni määrä tutkittavia. Tutkimukseen osallistui vain viisi steinerpedagogista varhaiskasvattajaa, joten tuloksia ei voida suoranaisesti yleistää koskemaan kaikkien steinerpäiväkodeissa työskentelevien varhaiskasvattajien näkemyksiä. Sen lisäksi tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa se, että tutkimuksen toteuttajia oli vain yksi. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tutkimuksen luotettavuutta parantaisi se, että aineiston luokitteluun osallistuisi vähintään kaksi tutkijaa.

Tämä tutkimus toi kuitenkin esiin temperamenttituntemuksen ja lasten temperamenttien huomioimisen tärkeyden niin steinerpäiväkodeissa kuin muuallakin varhaiskasvatuksessa. Steinerpedagogista ajatusta lasten yksilöllisyyden huomioimisesta temperamentin näkökulmasta voitaisiin soveltaa laajemminkin varhaiskasvatuksessa, samalla hyödyntäen temperamenttitutkimuksen tieteellinen lähestymistapa. Lasten temperamenttien huomioimiseen keskittyvää tutkimusta on tehty melko vähän, etenkin Suomessa. Lisätutkimuksen merkitystä ei voida liikaa korostaa, sillä lasten temperamenttien huomioimisella voi olla suuri vaikutus lasten kehityksen eri osa-alueille, kuten aiemmin on esitetty. Laajempi tutkimusnäyttö voisi tuoda temperamenttituntemuksen ja temperamenttien huomioimisen merkitystä enemmän esiin, jolloin sen saaminen osaksi varhaiskasvatuksen käytäntöjä olisi askeleen lähempänä. Jatkossa tutkimuksissa olisikin hyvä huomioida kasvattajien valmius lasten temperamenttien tunnistamiseen ja huomioimiseen.

LÄHTEET

- Ahola, L. (2015). *Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa*. Akateeminen väitöskirja. Tampere University Press.
- Alijoki, A., Suhonen, E., Nislin, M. & Sajaniemi, N. (2016). Lasten temperamentin ja tuen tarpeiden yhteys lasten kognitiivisiin toimintoihin päiväkotien erityisryhmässä. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*. 26(1), 19–36. https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2018/04/Bulletin-1_2016_Alisa-Alijoki_Eira-Suhonen_Mari-Nislin_Nina-Sajaniemi.pdf
- Brock, L. & Curby, T. (2014). Emotional Support Consistency and Teacher–Child Relationships Forecast Social Competence and Problem Behaviors in Prekindergarten and Kindergarten. *Early Education and Development*, 25(5), 661–680. <https://doi.org/10.1080/10409289.2014.866020>
- Clem, A., Rudasill, K., Hirvonen, R., Aunola, K. & Kiuru, N. (2021). The roles of teacher–student relationship quality and self-concept of ability in adolescents’ achievement emotions: temperament as a moderator. *European Journal of Psychology of Education*, 36(2), 263–286. <https://doi.org/10.1007/s10212-020-00473-6>
- Dahlström, M. & Teräsvirta, M. (2014). *Kasvatus on taidetta*. Osuuskunta Ciris.
- De Schipper, J., Tavecchio, L., Van Ijzendoorn, M. & Van Zeijl, J. (2004). Goodness-of-fit in center day care: relations of temperament, stability, and quality of care with the child’s adjustment. *Early Childhood Research Quarterly*, 19(2) 257–272. <https://doi:10.1016/j.ecresq.2004.04.004>
- Dollar, J. & Stifter, C. (2012). Temperamental Surgency and Emotion Regulation as Predictors of Childhood Social Competence. *Journal of Experimental Child Psychology*, 112(2), 178–194. <https://doi:10.1016/j.jecp.2012.02.004>
- Dunderfelt, T. (2012). *Tunnista temperamentit. Väriä elämään ja itsetuntemukseen*. PS-kustannus.

- Frohn, S., Acar, I., Rudasill, K., Buhs, E., & Pérez-González, S. (2021). Temperament and social adjustment in first grade: the moderating role of teacher sensitivity. *Early Child Development and Care*, 191(9), 1427–1448. <https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1656618>
- Harkoma, M., Sajaniemi, M.K., Suhonen, E. & Saha, M. (2021). Impact of pedagogical intervention on early childhood professionals' emotional availability to children with different temperament characteristics. *European Early Childhood Education Research Journal*, 29(2), 183–205. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2021.1895264>
- Hautakangas, M., Uusitalo, L. & Kumpulainen, K. (2021). Lapsen itsesäätelytaitojen tukeminen Muksuopin keinoin: Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kertomuksia. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10(2), 293–328. <https://journal.fi/jecer/article/view/114167/67366>
- Josefsson, K., Jokela, M., Hintsanen, M., Cloninger, C. R., Pulkki-Råback, L., Merjonen, P., Hutri-Kähönen, N. & Keltikangas-Järvinen, L. (2013). Parental care-giving and home environment predicting offspring's temperament and character traits after 18 years. *Psychiatry Research*, 209(3), 643–651. <http://doi.org/10.1016/j.psychres.2013.01.007>
- Kalliala, M. (2008). *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Gaudeamus.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2015). *Temperamentti: Ihmisen yksilöllisyys*. WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2022). Temperamentti – Mitä se on ja mihin se vaikuttaa? *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 138(2), 139–144. <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo16652.pdf>
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. WSOY.
- Kuula, A. & Tiitinen, S. (2010). Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi*. Vastapaino. E-kirja.
- Neitola, M. (2018). Parents as Teachers and Guides of Their Children's Social Skills. *Journal of Early Childhood Education Research*, 7(2), 392–414. <https://journal.fi/jecer/article/view/114100/67299>
- Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2022:2a.

- Paalasmaa, J. (2019). *Steinerkoulun ABC: Leikistä luovaan ajatteluun*. Into.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Rautamies, E., Koivula, M., & Vähäsantanen, K. (2018). Lastentarhanopettaja lasten autonomian tukijana varhaiskasvatuksessa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 7(1), 53–75.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114085/67284>
- Rothbart, M. (2007). Temperament, Development, and Personality. *Current Directions in Psychological Science: a Journal of the American Psychological Society*, 16(4), 207–212. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2007.00505.x>
- Rothbart, M. & Bates, J. (2006). Temperament. Teoksessa N. Eisenberg, W. Damon, & R. M. Lerner (toim.), *Handbook of Child Psychology: Social, Emotional and Personality Development*. John Wiley & Sons Inc (s. 99–166).
- Rothbart, M. & Putnam, S. (2002). Temperament and Emotion Regulation. Teoksessa L. Pulkkinen, & A. Caspi (toim.), *Paths to Successful Development: Personality in the Life Course*. Cambridge University Press (s. 17–45).
- Rudasill, K. & Acar, I. (2019). The Synergy of Teacher-Child Dependency and Temperament for Children’s Early Language Skills. *Early Education and Development*, 30(5), 639–654.
<https://doi.org/10.1080/10409289.2019.1572383>
- Rudasill, K. & Rimm-Kaufman, S. (2009). Teacher–child relationship quality: The roles of child temperament and teacher–child interactions. *Early Childhood Research Quarterly* 24(2), 107–120.
<https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2008.12.003>
- Ruusuvuori, J. (2010). Litteroijan muistilista. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander, & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi*. Vastapaino. E-kirja.
- TENK. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje.
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

- Thomas, A. & Chess, S. (1977). *Temperament and development*.
Brunner/Mazel.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*.
Tammi.
- Virkkunen, K. & Jantunen, T. (2019). *Steinerpedagogiikan ytimessä: Kirjoituksia kasvatuksesta*. Osuuskunta Ciris.